

OBSAH

TOMÁŠ MASARYK

(7)

MASARYKOV ŽIVOT A DIELO

(9)

I. Do svetovej vojny (1850—1914)	11
1. Detstvo a mladé letá (1850—1872)	11
2. Na univerzite vo Viedni a v Lipsku (1872—1882), sňatok s Charlie Garriguovou (1878)	12
3. Univerzitným profesorom v Prahe (1882), založenie Athenaea (1883)	14
4. Boj o Rukopisy (1886)	15
5. Založenie Času (1887), prvý raz poslancom (1891), založenie revue Naše doba (1893), literárna činnosť v rokoch 1894—1900	16
6. Hilsnerova aféra (1899—1900)	17
7. Založenie realistickej strany (1900)	18
8. Masaryk a Slovensko	19
9. Druhý raz poslancom (1907), boj za slobodu svedomia a učenia, Wahrmundova aféra (1908)	21
10. Záhrebský, viedeňský a belehradský proces (1909)	22
11. Masaryk učenec, učiteľ, politik, človek	24
II. Za svetovej vojny (1914—1918)	28
1. Cesty za hranice, rozhodnutie sa pre revolúciu	28
2. Príprava a organizácia revolučnej práce	31
3. Vypovedanie vojny Rakúsko-Uhorsku (1915)	33
4. Mravné dôvody pre revolúciu	37
5. Zo Svajciarska do Paríža a do Londýna (1916)	39
6. Prvý úspech (1917)	43
7. V Rusku (1917—1918)	44
8. Utrpenie československého národa v Rakúsko-Uhorsku	46
9. Masaryk nádejou utláčaného ľudu, jeho odkazy do vlasti	48
10. V Amerike (1918)	49
III. Masaryk—Osloboditeľ	50
1. Víťazstvo, washingtonská deklarácia	50
2. Prezidentom republiky	53
3. Na ceste do oslobodenej vlasti	54
4. Slávny príjazd do Prahy	55
5. Politický a duchovný vodca národa	55

MASARYKOVE MYŠLIENKY

(59)

ZA MRAVNÚ OBRODU NÁRODA

(61)

<i>Kapitola prvá: Hlavné zásady etiky humanitnej (Ideály humanitní, 1901)</i>	63
Náboženstvo a mravnosť	63
Rozum alebo cit?	64
Hlavné pravdy mravoučné sú staré a veľmi jednoduché	65
Láska k bližnému. Kto je môj bližný?	65
Láska musí byť pozitívna	66
Láska musí byť účinná. Pre bližného musíme pracovať	66
To je práca, ktorej nikto nechce robiť	67
Žiadne mučedníctvo	67
Nemať strach!	67
Čo znamená milovať seba?	68
Odhodlajme sa byť svojimi!	68
Vzdelanosť a mravnosť pospolu	68
Pravá láska spočíva v nádeji na život večný	69
Do starých právd si vlož svoj vlastný smysel a sám si rieš svoju hádanku životnú	70
<i>Kapitola druhá: Náboženstvo a mravnosť</i>	71
Náboženstvo podáva ideál pravej dokonalosti (<i>Posolstvo dňa 7. marca 1920</i>)	71
Jaký je pomer medzi náboženstvom a mravnosťou. (<i>Praktická filosofie na základe sociologie, 1885</i>)	71
»Boh láska je« (<i>Telegram novomenovaným katolíckym biskupom na Slovensku dňa 12. februára 1921</i>)	72
Náboženstvo dodáva mravnej opory (<i>Sebevražda, 1881</i>)	73
Náboženstvo nie je len mravnosťou (<i>V boji o náboženstvi, 1904</i>)	73
Ale mravnosť je v ňom rozhodujúcim prvkom (<i>Mistr Jan Hus a česká reformace, 1910</i>)	73
Mravný základ kresťanstva (<i>Spisy Fedora Michajloviče Dostojevského, Čas, 1892</i>)	74
Mravnosť antická a kresťanská (<i>Sebevražda, 1881</i>)	74
Mravnosť náboženská a nenáboženská (<i>Sebevražda, 1881; Přehled nejnovější filosofie náboženství, 1905</i>)	75
Mravnosť cirkevná a necirkevná (<i>Americké přednášky, 1907; L. N. Tolstoj, Čas, 1910</i>)	76
Chceme vyššiu mravnosť, než jakú nám podáva oficiálne náboženstvo (<i>V boji o náboženství, 1904</i>)	77
Moderná a kresťanská mravnosť (<i>O klerikalismu a socialismu, 1907</i>)	78

Vznik moderného štátu demokratického (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	250
Rozličný význam slova národ. Národ politický. Národ a ľuď (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	253
Právo národov na samourčenie. Národnostný cit a idea a národnostné právo. Právo národov na samourčenie vyplýva z mravnej hodnoty humanitnej zásady. Z uznania hodnoty ľudskej osobnosti vyplýva uznanie národov a útvarov spoločenských vôbec. Rovnoprávnosť jazykov. Otázky národnostné otázkami medzinárodnými. Všenemci pre štát protinárodný. Vilém pre Jehovu, nie pre Ježíša: demokratický štát spočíva na mravnom, ľudskom základe, nie na základe náboženskom. A predsa demokratická politika, pod zorným úhľom večnosti (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	254
Otázka veľmoci a národov a štátov malých; ich federácia. Relatívnosť veľkosti. Dejiny učia, že sa malé štáty tvorily vedľa veľkých. Nemecký imperializmus dejiny zavrhol (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	258
Malé štáty a národy vyvíjajú úsilnejšiu činnosť kultúrnu: autonomizácia proti centralizácii (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	259
Malé národy vraj sa musia spojiť vo väčší štát; príkladom je vraj staré Rakúsko. Pravá povaha federácie: federácia predpokladá slobodu. Otázka malého národa, malého štátu a malého človeka otázkou humanity — právom slabých (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	261
Národnosť a medzinárodnosť. Princíp národnosti neodporuje vývoju medzinárodnosti. Ľudstvo nespeje k jednotvárnosti, ale k jednote. Moderný internacionalizmus: delba práce národov (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	263
Politická samostatnosť a národná autonómia. Význam a hodnota praktickej nezávislosti. Odnárodňovanie je kultúrnou ztrátou. Národná autonómia (územná — osobná) dostačuje len v niektorých prípadoch (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	265
Radikálna obnova Evropy na základe národnostnom. Otázka štátov národnostne smiešaných: menšiny. Pre sťahovanie menšín? Demokratické pravidlo pre rozsah menšín (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	267
Každá národnostná otázka otázkou zvláštnou. Rozmanitosť a bohatý obsah národnostných otázok (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	269
Humanitný program našich obroditeľov a ich pokračovateľov. Humanita, nie humanizmus! Obrodná humanita žiada nielen lásku, ale tiež vzdelanie. Humanita nie je citlivosť-karstvom. Vlastenčenie nie je vlastenectvo, fanatizmus nie je láska. Vlastenčiaci horlivci potrebujú národnej tmy. Humanita je jediný program skutočne praktický; Palacký	

	a Havlíček ho preto doporučovali. Človečenstvo a národ sa nevyučujú. Nemožno pracovať najprv pre národ a potom pre ľudstvo. Sociálna demokracia a národ. Medzinárodnosť nie je bez národnosti a proti národnosti (<i>Rozhľadu politické, Naše doba, 1897</i>)	270
	Ešte o humanite a národnosti. Nacionalizm falošný a humanitný. Národnosť nie je len jazvk. Humanita nie je slabosť ani nehlása nečinnosti. Brániť sa i železom, ale nečiniť násilia. Humanita smyslom nášho národného života. Národ sme všetci — tiež ľud (<i>Karel Havlíček, 1896; Česká otázka, 1895; Jan Hus, 1896; Národnostní filosofie doby novější, 1905</i>)	273
<i>Kapitola</i>	<i>štvrtá: Otázka národnostná v našej republike</i>	277
	Princíp národnostný a otázka menšín. Smiešanie národností v hraničných oblastiach. Zaistenie menšín. Naše menšiny v štátoch susedných. Nemci, Poliaci a Maďari (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	277
	Dôležitosť nemeckej otázky u nás. Uskutočnenie humanitného programu v našej republike. Šovinizm všade sľený. Otázka jazyková nie je tak politickou ako správnou. Ešte nemecký problém (<i>Prejav k syndikátu československej dennej tlačie dňa 7. júna 1919; Posolstvá dňa 28. októbra 1919, dňa 7. marca 1920 a dňa 1. januára 1922; Prejav v Bratislave v septembri 1921</i>)	279
	Akv rozdiel medzi Čechmi a Nemcami? Anekdota o kočkách. Slovanský charakter. (<i>Česká otázka, 1895</i>)	284
	Náš pomer k Maďarom. Maďari majú právo len na svoj národný štát. Maďarské menšiny u nás. Rovnaké práva všetkým a žiadne nadprávie (<i>Posolstvo dňa 21. decembra 1918; Rozhovor s redaktorom maďarského listu, 1922</i>)	287
	Národná sebakritika a spravodlivosť voči iným národom. Poznanie skutočnosti. Rozčulenie nie je program (<i>Česká otázka, 1895</i>)	289
<i>Kapitola</i>	<i>piata: Demokratizm v politike</i>	290
	Nová demokracia proti absolutizmu, aristokratizmu a monarchizmu hlása slobodu, rovnosť, bratstvo, svrchovanosť ľudu, prirodzené práva človeka — občana. Program demokracie: volič zákonodárcom. Demokratizácia tiež vojenstva, diplomacie, školstva i — monarchizmu: ústavná a parlamentárna monarchia. Republikánstvo (<i>Demokratizm v politice, 1912</i>)	290
	Nesnázde demokracie: priama, neomedzená vláda ľudu neuskutočnitelná. Rousseau. Zásada nepriameho zastúpenia. Pokus o vládu priamu v syndikalizmu. Centralizm a autonomizm. Štát a obe. Odborové hnutie: oprávnenosť orga-	

nizácií stavovských a ich vliv na parlament (<i>Demokratism v politice, 1912</i>)	291
Otázka vlády a správy otázkou byrokracie: jej vady, dôležitost zákonodarná; zvlášte súdcovia sú spoluzákonodarci. Spolupráca snemovne, politických strán a tlače v modernej demokracii; dôsledky nepriameho vládnutia: nebezpečie oligarchie i v demokracii a jej sriadeniach (<i>Demokratism v politice, 1912</i>)	292
Demokracia nie je tak ľudovládou ako ľudosprávou. Správa osou demokracie. Vecnosť správy: demokracia spiata s vedou a vedeckou politikou (<i>Demokratism v politice, 1912</i>)	293
Kde sú páni, tam sú i otroci. Rozličné druhy aristokracie: jej hierarchický základ. Aristokracia nepracuje — demokracia stojí na práci. Organizácia pracujúcich. Demokracia nie je snadná, ani prirodzená; žiada usilovnej a uvedomelej práce (<i>Demokratism v politice, 1912</i>)	294
Demokratická politika v pomere k cirkvi a k náboženstvu. Demokracia proti teokracii. Odcirkevnovanie politiky. Reformácia a jej demokratické účinky. Renesancia, osvietenstvo. Revolúcia: odcirkevnovanie mravnosti, filozofie a vedy. Nová mravnosť. Ideál humanity v politike: človečenstvo organizáciou národov — nie štátov. Národ je ľud — demokratický pojem národa (<i>Demokratism v politice, 1912</i>)	295
Demokratizmus a revolúcia. Pravá revolúcia demokratická: aby ľud bol pripravený ujať sa riadenia správy. Konstitucionalizmus demokratický a aristokratický. Revolúčnosť proti legitimizmu. Revolúčnosť stavom trvalým. Filozofické a náboženské pramene revolúcií. Právo na revolúciu — modzgová, filozofická revolúcia podmienkou demokracie. Evolúcia nevyklučuje revolúciu. Pokrok. Demokrat však hlavne verí v prácu (<i>Demokratism v politice, 1912</i>)	297
Demokrat pochybuje o liberalizme; ide mu o jeho demokratizáciu a socializáciu. Demokracia a ústavné formy: monarchia či republika? Demokracia a socializmus (marxizmus), komunizmus, anarchizmus. Uvedomelá demokratickosť žiada filozofického myslenia a poučenia z dejín. Mysliaci demokrat nie je slepým radikálom, ani oportunistom — vyhýba sa však i zlatej strednej ceste (<i>Demokratism v politice, 1912</i>)	299
Demokratizmus preniká poznenáhlu. Je novým názorom na svet a celý život, nielen na politiku. Demokratizmus chleba, ale i ducha. Demokratizmus žiada zmeny ľudí a smýšľaní, nielen programov a sriadení. Demokratizmus úsilím o nový život, demokrat novým človekom (<i>O klerikalizmu a socializmu, 1907; Rusko a Evropa, 1913</i>)	301

Vodcovia v demokracii. Výchova vodcov. Vodcovia neviditeľní. (<i>Prejav na sjarde vysokoškolského učiteľstva dňa 24. mája 1922</i>)	302
Demokracia musí sa stať obecným názorom. Nová Evropa a demokracia. Mravné prevychovanie národov. Ježiš, nie Caesar (<i>Nová Evropa, 1918; Světová revoluce, 1925</i>)	303
Hlavný náš úkol: určiť smer a zabezpečiť kontinuitu štátnej politiky. Palackého odkaz národu (<i>Světová revoluce, 1925</i>)	305
Obnovenie našej republiky prirodzeným dôsledkom a pokračovaním nášho vývoja. Demokracia humanitná naším programom národným. Naš národný charakter (<i>Světová revoluce, 1925</i>)	307
Náboženskou toleranciou k demokracii (<i>Světová revoluce, 1925</i>)	312
<i>Kapitola šiesta</i> Otázka sociálna, socializmus, socializácia	313
Podstata otázky sociálnej. Socializmus a marxizmus nie je len otázkou hospodárskou a triednou. Mravný a filozofický základ socializmu. Úkoly robotníctva. Sociálna demokracia. Práca v socializme. Socializmus humanitný a reálny (<i>Otázka sociální, 1898; Česká otázka, 1895; Osm hodin práce, 1900</i>)	313
O nemožnosti absolutnej rovnosti a komunizmu. Komunizmus ani nie je ideálom sociálnym. Etika demokratickej rovnosti. (<i>Otázka sociální, 1898; Posolstvo dňa 1. januára 1922; Světová revoluce, 1925</i>)	316
Osudný pokus bolševickej revolúcie a naša cesta (<i>Reč k robotníkom na Březových Horách dňa 24. septembra 1920</i>)	320
Program humanitný a svetová situácia káže reformy sociálne. Sme v sociálnej revolúcii. Predpoklady socializácie: najmä verejná kontrola hospodárenia. Úkoly robotníctva. Kde nič nie je, nedá sa socializovať: spravodlivé rozdelenie statkov, ale i zvýšenie výroby (<i>Posolstvo dňa 7. marca 1920 a 28. októbra 1919; list ministrom financí Horáčkovi</i>)	323
Rozdiel medzi revolúciou politickou a hospodárskou (<i>O bolševictví, 1921</i>)	328
O pozemkovej reforme. Otázka veľkostatkov. Neparcelovať šmahom. Pozemková reforma sociálnou otázkou státnicov; dielom pre budúcnosť (<i>Posolstvo dňa 1. januára 1922</i>)	328
Trojaké pravidlo pre politiku a verejnú činnosť, (<i>Student a politika, 1909</i>)	329

O SLOVENSKU — DEŤOM — AFORIZMY

(331)

<i>Kapitola prvá: O Slovensku</i>	333
O pomere Slovákov k Čechom (<i>Interview v Berlinske Tidende</i> dňa 28. októbra 1928)	333
O autonómii (<i>Posolstvo</i> dňa 28. októbra 1928)	333
Náš maďarský problém (<i>Interview v The Sunday Times</i> dňa 18. novembra 1928)	334
Slovenskému a podkarpatoruskému Sokolstvu (<i>Prejav k deputácii slovenského a podkarpatoruského Sokolstva v Topolčiankach</i> dňa 7. októbra 1928)	334
Nič nám nebráni zariadiť si náš štát čo najlepšie (<i>Posolstvo</i> dňa 28. októbra 1928)	335
<i>Kapitola druhá: Posolstvo k deťom (Prejav k pražským deťom</i> dňa 27. októbra 1928)	337
<i>Kapitola tretia: Aforizmy (Z rozličných kníh a prejavov)</i>	339
O náboženstve, mravnosti a výchove	339
O politike	344
<hr/>	
Vysvetlenie cudzích slov	349
Poznámky životopisné	359
Menný rajstrfk	375

Príloha

Portrét prezidenta T. G. Masaryka z roku 1930
(Foto Prezidium ministerskej rady)

Rozdiel medzi mravnosťou cirkevnou a modernou je rozdielom mravnosti aristokratickej a demokratickej (<i>O klerikalizmu a socializmu, 1907</i>)	79
Katolicтво a mravnosť (<i>Intelligence a náboženství, 1907</i>)	81
A zvlášte mravnosť pohlavná (<i>Intelligence a náboženství, 1907</i>)	82
Mravnosť katolícká a protestantská (<i>Rusko a Evropa, 1913</i>)	84
Viera a láska (<i>Rusko a Evropa, 1913</i>)	84
Mravný význam našej náboženskej reformácie a protireformácie (<i>Palackého idea národa českého, 1912</i>)	85
Naša reformácia bola predovšetkým úsilím o vyššiu mravnosť (<i>Mistr Jan Hus a česká reformace, 1910</i>)	86
Nadarmo zomrel Hus? Mravné poučenie z našej reformácie (<i>Mistr Jan Hus a česká reformace, 1910</i>)	87
<i>Kapitola tretia: Človek a mravnosť</i>	88
Sme všetci ľudia a bratia (<i>Reč v Plzni pred Sokolovňou dňa 2. októbra 1921</i>)	89
Láska moderná (<i>Otázka sociální, 1898</i>)	89
Drobná práca proti veľkým činom (<i>Otázka sociální, 1898</i>)	91
V boji lásky a nenávisťi víťazí láska (<i>Praktická filosofie na základě sociologie, 1885</i>)	92
Milujte ľudí a potierajte omyly (<i>Naše nynější krise, 1895</i>)	93
Humanitný ideál je založený na učení Kristovom, je praktický a pre všetkých (<i>Naše nynější krise, 1895</i>)	93
Kompromisy smejú sa robiť len s ideálmi najvyššími (<i>Posudok knihy Lva Nikolajeviče Tolstého: Ma religion; Athenaeum, 1885</i>)	94
Kompromis a kompromis (<i>In memoriam [Lva Nikolajeviča Tolstého], Čas, 1910</i>)	94
Keď nemôžeme milovať nepriateľa, buďme k nemu aspoň spravodliví (<i>O klerikalizmu a socializmu, 1907</i>)	95
Viera v ducha proti viere v hmotu (<i>Naše nynější krise, 1895</i>)	95
Viera vo víťazstvo pravdy a ducha (<i>Naše nynější krise, 1895</i>),	96
Násilie rodí násilie; nepomôže železo, ale úsilná práca v duchu pravdy a lásky (<i>Vrah Carnotův a anarchism, Naše doba, 1894</i>)	97
Násilie zostáva násilím, i keď sa ho dopúšťajú »slabí« (<i>Naše nynější krise, 1895</i>)	98
Braníť sa — nie je násilie činiť (<i>O národnosti, mexinárrodnosti a humanitě, Čas 1897</i>)	99
Násilíu musíme odpierat stále a všemožne (<i>Úvahy a kritiky, Naše doba, 1898</i>)	100
Ako uplatňovať lásku k bližnému (<i>In memoriam [Lva Nikolajeviča Tolstého], Čas 1910</i>)	101

Je naprosto nemožné prijať učenie Tolstého (<i>Reč na koncert-meetingu Spolku ruských vojenských aviatikov v Alexandrinskom divadle v Petrohrade, 1917</i>) . . .	101
Revolúcia je niekedy nútna (<i>Otázka sociálni, 1898</i>) . . .	102
Kedy je revolúcia oprávnená (<i>Rusko a Evropa, 1913</i>) . . .	102
<i>Kapitola štvrtá: Národ a mravnosť (Masarykova idea štátu československého)</i>	105
1. Československé ideály humanitné pred svetovou vojnou	105
Mravný charakter najsvätejšou vecou v národe (<i>Národnostní filosofie doby novější, 1905</i>)	105
Dva veľké vzory: Dobrovský (<i>Česká otázka, 1895</i>)	106
Dva veľké vzory: Havlíček (<i>Česká otázka, 1895; Karel Havlíček, 1896</i>)	107
Náš humanitný program nie je sentimentalitou, ale prácou (<i>Karel Havlíček, 1896</i>)	109
Čo je tá naša humanita (<i>Jan Hus, 1896</i>)	109
Láska k vlasti musí byť účinná a uvedomelá (<i>Národnostní filosofie doby novější, 1905</i>)	110
Hus — program nám a celému svetu (<i>Hus českému studentstvu, 1899</i>)	111
Náš československý ideál (<i>Student a politika, 1909; O klerikalismu a socialismu, 1907</i>)	112
2. Československé ideály humanitné vo svetovej vojne	113
Nie nadvláda jedného národa, ale rovnosť národov všetkých (<i>Problém malého národa v evropské krizi. Zahajujúca prednáška na londýnskej univerzite, 1916</i>)	113
Válka a mravnosť. Válka obranná a výbojná (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	113
»I ty musíš vykonať svoju povinnosť teraz« (<i>Preslov k československej strieleckej brigáde na Rusku, 1917</i>)	117
Boj nôž na nôž, až do konca, čo nie je nel'udské! (<i>Preslov k československej streleckej brigáde na Rusku, 1917</i>)	117
Alebo duch, alebo hmota, alebo Ježíš, alebo Caesar (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	118
3. Idea štátu československého	119
Duch zvíťazil nad hmotou, právo nad násilím (<i>Posolstvo dňa 22. decembra 1918</i>)	119
Hlásim sa k humanitnému programu našich buditeľ'ov po všetkých hrúzach tejto války (<i>Posolstvo dňa 7. marca 1920</i>)	121
Oslobodenie duše posledným účel'om nášho národného dychtenia a baženia (<i>Odpoveď deputácii Národného shromáždienia dňa 1. decembra 1919</i>)	121

Povinnosť nášho štátu je uplatňovať náš československý program: humanitnú slobodu a sociálnu spravodlivosť (<i>Telegram na pamäť Českých bratov k slávnosti na Růžovém paloučku dňa 19. júna 1921</i>)	122
Náš štát bude spravodlivý (<i>Posolstvo dňa 1. januára 1922; prejav ku Dňu legii dňa 4. septembra 1921</i>)	122
Spravodlivosť je matematikou humanity (<i>Posolstvo dňa 1. januára 1922</i>)	123
Svojskosť a irečitosť republiky musí mať základ mravný (<i>Reč na Staromestskej radnici v Prahe dňa 14. októbra 1919</i>)	123
Kto nepracuje, kto vykorisťuje prácu iných, nie je Čech a Slováčok, nie je človek (<i>Vlastnoručný list Masarykovej akademii práce v Prahe dňa 24. decembra 1919</i>)	123
K dokončeniu sociálnej revolúcie je zapotreby rozumu, nie pástí. Hranie s revolúciou dnes po úspešnej revolúcii je nečasné (<i>Reč k robotníkom na Březových Horách dňa 24. septembra 1920</i>)	124
Čo som sa snažil konať vždy: prospieť svojmu národu (<i>Odpoveď na pozdrav dr. Pluhařa, predsedu Zemskej správejnej komisie moravskej dňa 17. septembra 1921</i>)	125
Politika moja a našej vlády je: mier! (<i>Odpoveď k robotníckej deputácii v Brne dňa 17. septembra 1921</i>)	125
Nie ste mŕtví — žijete v srdci celého vďačného národa (<i>Posolstvo k smútočnej slávnosti československých legiónárov v Prahe dňa 24. apríla 1921; telegram k 300. výročiu poprav 27 českých páňov dňa 21. júna 1921</i>)	125
Za války sme vedeli pre vlasť umierať, teraz musíme pre ňu žiť a pracovať (<i>Odpoveď na uvítanie starostenského sboru boskovického pri zajazde na Moravu, 1921</i>)	126
Náš štít musí byť čistý! (<i>List námestkovi predsedu vlády ministrovi vnútra Malypetrovi dňa 18. februára 1923 po smrti dr. Alojza Rašina</i>)	126
<i>Kapitola piata: Spoločnosť a mravnosť</i>	128
1. Politika a mravnosť. Demokracia a mravnosť	128
Politika a mravnosť (<i>Karel Havlíček, 1896</i>)	128
Mravná výchova národa (<i>Naše doba, 1894</i>)	130
Politika demokratická na mravnosti je založená (<i>Demokratism v politice, 1912</i>)	130
2. Socializmus a mravnosť	131
Podstata socializmu (<i>Ideály humanitní, 1901</i>)	131
Sociálna otázka otázkou mravnosti a rozumu (<i>Sebevražda, 1881</i>)	133
Úsilie sociálnej demokracie nesie sa koniec koncov za cieľom etickým (<i>Naše doba, 1895</i>)	134

Spoločnosť je organizovaná nielen mechanicky a hospodársky, ale tiež mravne (<i>Otázka sociálna, 1898</i>)	134
Socializácia požiadavkou mravnou (<i>Posolstvo dňa 28. októbra 1919</i>)	135
Morálky len triednej niet (<i>Ideály humanitní, 1901</i>)	135
3. Mládež a mravnosť	136
Našu mládež spasí jedine čistá hlava a čisté srdce (<i>Naše nynější krise, 1895</i>)	136
Mravné naučenie našim študentom (<i>Přechod ze střední školy na školu vysokou, 1913</i>)	137
A študentkám (<i>Přechod ze střední školy na školu vysokou, 1913</i>)	138
Nie samým chlebom živý je človek (<i>Přechod ze střední školy na školu vysokou, 1913</i>)	139
Náš vojak musí mať ideu (<i>Preslov v poddůstojníckych kurzoch dňa 28. marca 1919</i>)	139
Život vojenský má byť životom mravnej kázne (<i>Preslov k nováčkom dňa 22. októbra 1921</i>)	140
4. Ženská otázka	140
Postavenie ženy v rodine a verejnom živote (<i>Americké přednášky, 1907</i>)	140
a) Nie je len ženskej otázky	140
b) Našej rodine chýba otec	141
c) Domácnosť nie je preto, aby v nej žena bola kuchárkou a slúžkou	142
d) Muž a žena sú si rovní vo všetkom	142
e) Nie je rozdiel medzi rozumovým nadaním muža a ženy	143
f) Žena sa ani citove nelíši od muža	144
g) Je žena zbožnejšia než muž?	144
h) Cirkevný názor na ženu	145
ch) Hospodárska rovnosť muža a ženy sa pripúšťa	145
i) Žena a život politický	146
j) Konkurencia s mužom	147
k) Rovnosťou ženy s mužom získa život rodinný i verejný	147
<i>Kapitola šiesta: Pohlavný život a mravnosť (Láska, manželstvo, rodina)</i>	149
Moderný človek speje k čistším a vyšším ideálom lásky a manželstva (<i>Otázka sociálna, 1898</i>)	149
Vyššej mravnosti pohlavnej sa domôžeme len mravnou svojpomocou (<i>Mnohoženství a jednoženství, 1898</i>)	149
Pohlavný ideál (<i>Mnohoženství a jednoženství, 1898</i>)	150
Z ktorých spisovateľ'ov môžeme čerpať nový názor na život pohlavný (<i>Mnohoženství a jednoženství, 1898</i>)	151
Čo je to s tou láskou? (<i>Posudok Macharovej knihy: Zde by měly kvést růže, Naše doba, 1895</i>)	151

Ľáska a smyselnosť (<i>Posudok básnických knih Jaroslava Vrchlického, Naše doba, 1895</i>)	152
Ľáska nech je prostá a mužná. (<i>Posudok knih Lva Nikolajeviča Tolstého, Čas, 1890</i>)	153
Ľáska sa nesmie stotožňovať s pohlavným pudom, ani čistota s askeziou (<i>Otázka sociálna, 1898</i>)	154
Nezdržanlivosť je prejavom dekadencie — sila je cudná (<i>Otázka sociálna, 1898</i>)	154
Jednoženstvo a jednomužstvo ideálom národným a ľudským (<i>Mnohoženství a jednoženství, 1898</i>)	155
Škodí pohlavná zdržanlivosť? (<i>Mnohoženství a jednoženství, 1898</i>)	156
Proti pohlavnému materializmu (<i>Zolův naturalism, Naše doba, 1896</i>)	157
Mravnosť v literatúre (<i>Zolův naturalism, Naše doba, 1896</i>)	158
Príkaz mravne čistého života je záväzný pre každého (<i>Naše nynější krise, 1895</i>)	159
Nie rozvod, ale čistota musí byť heslom našej mládeže (<i>Naše nynější krise, 1895</i>)	160
Je žena mravnejšia než muž? (<i>Mnohoženství a jednoženství, 1898</i>)	161
Manželstvo duší (<i>Mnohoženství a jednoženství, 1898</i>)	161
Kedy bude pravá domácnosť (<i>Mnohoženství a jednoženství, 1898</i>)	162
Rodina a jej význam mravný (<i>Praktická filosofie na základě sociologie, 1885</i>)	162
Rodičia a deti (<i>Praktická filosofie na základě sociologie, 1885</i>)	163
Pohlavná mravnosť ukazateľom mravnosti vôbec (<i>Praktická filosofie na základě sociologie, 1885</i>)	165
Nemanželské deti a mravnosť (<i>Praktická filosofie na základě sociologie, 1885</i>)	165
Kapitola siedma: Mravné tiene spoločnosti	167
1. Alkoholizmus. (<i>O etice a alkoholismu, 1906</i>)	167
Alkoholizmus nie je príznakom, ale príčinou zla spoločenského	167
Charakteristika pijana	168
Alkoholizmus a láska k bližnému	169
Alkoholizmus a priateľstvo	170
Alkoholizmus a život rodinný	170
Etika proti alkoholizmu je etikou života a životnej radosti	172
Boj proti alkoholizmu je bojom o lepší život	172
Abstinencia sama nespasí	173
Budúcnosť patrí triezvym	174
2. Samovražednosť	174
Prečo sa ľudia zabíjajú (<i>Sebevražda, 1881</i>)	174
Omrzelosť života a jej príčiny (<i>Sebevražda, 1881</i>)	175

Samovražednosť merítkom mravného stavu modernej spoločnosti (<i>Moderní člověk a náboženství, Naše doba, 1897</i>)	176
Samovražednosť je v priamom pomere s polovzdelením (<i>Sebevražda, 1881</i>)	177
Samovražda obžalobou našej doby (<i>Moderní člověk a náboženství, Naše doba, 1897</i>)	178
Je samovražda činom zmužilým? (<i>Sebevražda, 1881</i>)	179
Samovražda s hľadiska mravného (<i>Sebevražda, 1881</i>)	180
Kto vie pochopiť, vie odpustiť (<i>Moderní člověk a náboženství, Naše doba, 1897</i>)	181
3. Prostitúcia	181
Prostitúcia (<i>Praktická filosofie na základě sociologie, 1885</i>)	181
Boj proti prostitúcii (<i>Boj proti prostituci, Čas, 1906</i>)	182
a) O vážnom predmete vážne	183
b) Potlačená žena problémom našej literatúry	183
c) Mládež nech sa nebojí výtky »puritánstva«	184
d) Buďte nielen politickými, ale i mravnými radikálmi	184
e) Nebolo by prostitútok, keby nebolo prostitútov	185
f) Vlastná príčina prostitúcie	185
g) Pohlavný demokratizm	185
h) Menší národ musí byť silný svojou čistotou	186
<i>Kapitola ôsma: Ako pracovať pre národ</i>	187
Len prácou možno činiť politiku modernú (<i>Česká otázka, 1895</i>)	187
Potreba vzdelania pre národnú prácu (<i>Česká otázka, 1895</i>)	187
Prácou sa len stávame ľuďmi (<i>Jak pracovat? 1898</i>)	188
Pracovitost (<i>O klerikalismu a socialismu, 1907</i>)	188
Práca a prázdno (<i>Osm hodin práce, 1900</i>)	189
Četba ako prostriedok všeobecného vzdelania (<i>Jak pracovat? 1898</i>)	189
O sebvzdelaní (<i>Jak pracovat? 1898</i>)	190
Učme sa cudzím rečiam! (<i>Jak pracovat? 1898</i>)	191
Vzdelania svetového potrebujeme (<i>Jak pracovat? 1898</i>)	191
O práci (<i>Otázka sociální, 1898</i>)	192
Len vnútornou silou a vzdelaním (<i>Karel Havlíček, 1896</i>)	195
Ako prosperovať národu? (<i>Česká otázka, 1895</i>)	203
<i>Kapitola deväta: Z prvého posolstva prezidentovho (dňa 22. decembra 1915)</i>	204

MYŠLIENKY POLITICKÉ

(209)

<p><i>Kapitola prvá: O štáte</i></p> <p> Čo je podstata štátu. Názory Palackého, Havlíčkove o štáte. Demokratické pojatie štátu. »Socializácia« štátu (<i>Česká otázka, 1895</i>)</p> <p> Štát nie je samostatnou bytosťou stojacou nad spoločnosťou a jednotlivcami. Prežitky aristokratizmu v nazieraní na štát. Zbožnenie štátu: politický fetišizmus. Konkrétne a reálne pojimanie štátu proti právnickým abstrakciám (<i>Česká otázka, 1895</i>)</p> <p> Politická, štátna činnosť je len jedna vedľa rozličných čin- ností spoločenských: náboženských a mravných, vedeckých a umeleckých, hospodárskych. Účinná činnosť štátna riadi sa snahami osvetovými; kontroluje hlavne pomery hospo- dárske. Závislosť štátu na živote kultúrnom, tiež medzi- národnom. Svetová centralizácia nielen hospodárska (<i>Česká otázka, 1895</i>)</p> <p> Parlament, poslanci a voliči v štáte a vláde. Uvedomelosť poslancov a voličov, ich vzdelanie politické. Vzdelaná opo- zícia v štáte — nutnosť otvorenej politiky v štáte proti politike tajnej (<i>Česká otázka, 1895</i>)</p> <p> Hodnota štátnej moci s hľadiska pokrokového, ľudového: proti liberalizmu a konservatizmu najmä cirkevníckemu; i proti marxistickému hospodárskemu materializmu. Miesto hospodárskych záujmov v štáte a v spoločnosti; ich zá- vislosť na úsilí mravnom, duchovnom (<i>Česká otázka, 1895</i>)</p> <p> Protí anarchizmu. Služba sociálnej reformácii — opozícia filozofická: kritika zásad. V úryvkovitom konaní a myslení je žriedlo kríže. Čoho žiadame na poslancoch. Politická práca a nepráca — sport. O zahrávaní s revolúciou. De- mokracia žiada v štáte a v stranách diskúzie (<i>Česká otázka, 1895</i>)</p> <p> Význam politickej samostatnosti národnej: dovršenie národ- ného obrodzenia politickým oslobodením. Vlastným obsa- hom samostatnosti politickej: uskutočňovanie humanity, mravnosti a pokroku vzdelanosti. Štátna samostatnosť a svetová centralizácia (<i>Česká otázka, 1895</i>)</p> <p> Vnútrotná práca za upevnenie našej republiky. Spravodli- vosť matematikou humanity. Prekonanie rakušanstva. Dô- ležitosť dobrej správy a poriadku. Naša republika musí mať svoju ideu (<i>Posolstvo dňa 21. decembra 1918 a 1. januára 1922</i>)</p> <p> Národné shromaždenie. Úkoly moderného parlamentarizmu. Vzdelanie voličstva. Kultúrna politika, najmä školská (<i>Posolstvo dňa 1. januára 1922</i>)</p>	<p>211</p> <p>211</p> <p>212</p> <p>213</p> <p>214</p> <p>215</p> <p>219</p> <p>222</p> <p>225</p> <p>228</p>
---	---

Sloboda náboženská a politická. Náboženstvo vecou slobody, nie politiky. Požiadavka odluky cirkví od štátu (<i>Mistr Jan Hus a česká reformace, 1910; Posolstvo dňa 28. októbra 1919</i>)	229
<i>Kapitola druhá: Politika veda a umením, 1906 (Politika vedou a umením, Česká politika, 1906)</i>	232
Čo je politika, čo veda o politike a čo vedecká politika. Základné pojmy	232
Vývoj a pokrok spoločnosti. Politické predvídanie. Filozofická politika. Utopizmus minulosti a budúcnosti. Historizmus a realizmus	235
Evolúcia a revolúcia. Politický radikalizmus a konzervatizmus. Myšlienka pokrokovosti a ľudovosti. Aristokratizmus a demokracizmus. Ľud či monarcha? Ústavné reformy	236
Moderný štát. Byrokracia a militarizmus. Odborníctvo v štátnej správe	238
Politika a mravnosť. Veda o politike a mravnosti. Humanita základom politickej praxe. Ospravedlnenie politických cieľov a prostriedkov. Jezuitizmus. Mravné zásady a trestný zákon. Právo prirodzené a historické	238
Jedinec a celok. Individualizmus a socializmus. Práva človeka a absolutizmus spoločenských útvarov. Relatívnanosť štátu a právneho poriadku	240
Cirkvi a štát. Stredoveká teokracia. Vliv náboženstva na politiku. Odcirkvňovanie spoločenského života	241
Myšlienka národnostná. Národ a štát. Práva jazykové	243
Pomer štátnej organizácie k silám a organizáciám kultúrnym. Kultúrna politika. O výchove politickej. Veda, umenie a politika. Vliv žurnalistiky. Dejiny a filozofia dejín. Sociológia. Životopisy a pamäti	244
<i>Kapitola tretia: Národnosť a humanita</i>	246
Národnostný cit a idea. Národnosť od XVIII. storočia silou politicou, štátotvornou, sociálnou a kultúrnou. Uvedomelý princíp národnosti je úplne moderný (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	246
Národnosť a jazyk. Národnosť v literatúre, vede a filozofii, v umení, mravoch a právach, v štáte a politike. Národnosť nielen citom, ale tiež ideou, láskou uvedomelou, programom: moderné vlastenectvo. Vývoj národov: plemená, národnosti, kmene. Jeden Adam či viac? Miesanie plemien a zmena národného charakteru. Problémy vedy a filozofie národnostnej (<i>Nová Evropa, 1918</i>)	248
Národnosť a štát. V Evrope viac národov než štátov: štáty národnostne smiešané. Štáty vznikli dobývaním. Národ a štát: Goethe a Bismarck. Národnosť silou demokratickou; starý štát aristokratický, teokratický, dynastický.	